

⁵ Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629a-1>

⁶ Конституція України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>

⁷ Пелагеша О. Г. Норми права як складова механізму адміністративно-правового забезпечення трансплантації органів та інших матеріалів людині в Україні / О. Г. Пелагеша // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 718–724. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10poglvu.pdf>

⁸ Сальников В. П. Вказана праця.

⁹ Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині»: від 16.07.1999 р., № 1007–XIV // Голос України. – 17.08.1999.

¹⁰ Пелагеша О. Г. Вказана праця.

¹¹ Там само.

¹² Конституція України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

¹³ Там само.

Резюме

Цимбалюк В. І., Мищук І. В. Нормативно-правове забезпечення трансплантології в Україні та за кордоном: окремі аспекти.

У статті розглянуто і проаналізовано нормативно-правову базу у сфері трансплантології, здійснено пошук проблемних місць і суперечностей, які існують на даний час. Для більш повного дослідження даної тематики аналізується як вітчизняне законодавство у сфері трансплантології, так і зарубіжне.

Ключові слова: трансплантація, нормативно-правова база, Конституція України.

Резюме

Цимбалюк В. И., Мищук И. В. Нормативно-правовое обеспечение трансплантологии в Украине и за рубежом: отдельные аспекты.

В статье рассмотрена и проанализирована нормативно-правовая база в сфере трансплантологии, осуществлен поиск проблемных мест и противоречий, которые существуют в настоящее время. Для более полного исследования данной тематики в статье анализируется как отечественное законодательство в сфере трансплантологии, так и зарубежное.

Ключевые слова: трансплантация, нормативно-правовая база, Конституция Украины.

Summary

Tsybaliuk V., Mishchuk I. Regulatory support transplantation in Ukraine and abroad: some aspects.

The article examines and analyzes the regulatory framework in the field of transplantation, by searching problem areas and contradictions that exist at present. For a more complete study of the subject of the article examines how national legislation in the field of transplantation and overseas.

Key words: transplantation, regulatory framework, the Constitution of Ukraine.

Отримано 24.06.2014

УДК 347.44

Н. В. ФЕДОРЧЕНКО

Наталія Володимирівна Федорченко, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Київського університету туризму, економіки і права

ЦІНА ЯК ЗВИЧАЙНА УМОВА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ

Вітчизняна наука цивільного права традиційно поділяє умови договору на істотні, звичайні та випадкові. Значення істотних умов полягає в тому, що вони необхідні і достатні для укладення договору, і без їх узгодження він не може вважатися укладеним. Виходячи із цього сьогодні досить активно обговорюється питання до якої групи умов слід віднести ціну з урахуванням того, що вона присутня в будь-якому оплатному договорі¹.

Плата за договором про надання послуг – це матеріальна компенсація, належна виконавцеві за надану послугу. Ціна наданих послуг визначається умовами договору. В основу її визначення, як правило, покладено прейскурант цін, який розробляє виконавець.

Слід зазначити, що науковий інтерес до проблематики формування договірної умови про ціну як одну з важливих умов насамперед у підприємницьких договорах є значним, оскільки з цією умовою пов'язана реалізація мети підприємництва². У загальних положеннях про послуги ЦК України міститься лише дві статті, присвячені оплаті наданих послуг (ст. 903) або ж відшкодуванню виконавцеві понесених витрат за дого-

вором про безоплатне надання послуг (ст. 904). Тобто в законодавстві фактично не міститься відповіді на запитання, чи можна ціну вважати істотною умовою досліджуваних договорів?

У літературі з цього приводу простежуються дві точки зору. Одні вчені вважають, що ціна – істотна умова будь-якого оплатного договору (Д. М. Сафіуллін та С. А. Хохлов). Інші вчені стверджують, що ціну треба відносити до звичайних умов договору (Ю. К. Толстой, О. П. Сергеев).

Виходячи із практичного значення розпізнання істотних умов договорів вважаємо, що такими умовами слід вважати тільки ті з них, котрі впливатимуть на укладеність певного виду договору. Щодо договорів про надання послуг, слушним є висновок Г. М. Ярошевської, що для більшості договорів про надання послуг ціна договору не може визнаватися істотною умовою (*за винятком, зрозуміло, тих випадків, коли стосовно певного різновиду договору про надання послуг у законодавстві дані умови будуть згадуватися як істотні – вставка наша – Н. Ф.*)³.

Законодавець у більшості видів договорів не відносить ціну до істотних умов договору. При відсутності в договорі умови про ціну слід керуватися загальними правилами ст. 632 ЦК України, відповідно до ч. 4 якої, якщо ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору.

Аналізуючи можливість застосування загальних положень ст. 632 ЦК України до правовідносин про надання послуг, слід зазначити, що у цих відносинах особливу роль, відповідно до ч. 1 ст. 902 ЦК, відіграє особистість боржника. Безперечно, що не у всіх відносинах з надання послуг це принципово важливо, однак в більшості випадків особа виконавця відіграє важливе значення. Зважаючи на таку увагу до особи виконавця, цілком доречно стверджувати, що надання одних і тих же послуг різними виконавцями може оцінюватися по-різному. Тобто ціна наданої послуги буде обумовлена не лише якістю наданої послуги, а й особистістю виконавця.

Зважаючи на зміст ст. 903, 904 ЦК України, викликає сумнів теза В. А. Ватраса, що істотною умовою договору про надання послуг є його оплатність, про яку згадується у самому визначенні, шляхом покладення на замовника обов'язку оплатити виконавцеві послугу⁴, оскільки в практиці непоодинокими є випадки укладення договорів з надання послуг на безоплатній основі, де ціна не може бути визнана істотною умовою вказаного правочину. Так, практиці відомі випадки, коли приватні навчальні заклади за успіхи у навчанні як заохочення найкращим своїм студентам встановлюють знижки в оплаті або надають освітні послуги безоплатно. Для освітнього закладу встановлення таких заохочень не суперечить його правоздатності. Іншим прикладом безоплатного надання окремих послуг є положення ч. 4 ст. 28 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні», в якому передбачена можливість безоплатного зберігання зерна за договором складського зберігання за умови, що ця умова чітко зазначена в договорі. Зважаючи на наведене, доходимо висновку, що від договору безоплатного складського зберігання слід відрізнити оплатний договір, в якому ціну не вказано. В останньому випадку покладодавець не може бути звільнений від обов'язку оплатити послуги зберігача.

Останнім часом досить поширеним видом діяльності провідних вітчизняних юридичних фірм є так звана рго вопо-діяльність (рго вопо publico (лат.) – на благо суспільства). У стислій формі цей вид діяльності можна охарактеризувати як добродійну діяльність з надання юридичних послуг найбільшому та найбільш вразливому прошарку населення. Правове оформлення такої діяльності не виключає укладення відповідного договору, за яким клієнт не зобов'язаний оплачувати послугу⁵. Слід зазначити, що така діяльність поширена у розвинених країнах світу, зокрема у Великій Британії, США та Ізраїлі. Витрати практикуючих юристів у цих державах, як зазначає В. П. Кононенко, фінансуються з державних чи регіональних бюджетів і не покладаються на осіб, які споживають ці послуги⁶.

Виходячи зі змісту ч. 1 ст. 903 ЦК України замовник у випадку, якщо договором передбачено надання послуг за плату, зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, встановлених договором. Тобто, законодавець пов'язує три елементи в єдину договірну умову – розмір оплати, порядок оплати і строк оплати. Буквальне тлумачення положень цієї статті дозволяє зробити висновок про те, що законодавець питання встановлення розміру, строків та порядку оплати віддає на розсуд сторін договору. Однак ще не так давно (до розпаду СРСР) питання формування умов про ціну не становили інтерес для наукових розробок, оскільки це питання вирішувалося нормативно шляхом вказівки на затверджені вищестоящими адміністративними органами прейскуранти (цінники).

Такий категоричний підхід не сприяв розвитку та стабільності цивільного обороту. Натомість у ст. 632 ЦК України закладено механізм встановлення ціни на випадок, коли ціна в договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов: в такому випадку вона визначається на основі звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору. Так, на практиці непоодинокими є випадки, коли в тексті договору безпосередньо ціна не встановлюється, але міститься порядок або спосіб її обчислення на момент надання послуги. Крім того заслуговує на увагу висловлений в юридичній літературі підхід, за яким ціна у господарських договорах повинна визнаватися істотною лише для тих випадків, коли вона не може визначатися у інший спосіб (наприклад, при укладенні ліцензійних договорів на використання об'єктів інтелектуальної власності або договорів комерційної концесії з огляду на унікальність нематеріальних об'єктів – результатів творчої діяльності)⁷.

Зважаючи на вищенаведене, більш переконливою є, на нашу думку, позиція щодо необхідності пом'якшити занадто жорсткий підхід законодавця до істотних умов господарських договорів про надання послуг шляхом запровадження в практику розуміння здійснення фактичних дій на виконання договору за

умови фактичного визнання іншою стороною відповідності цих дій договору як підтвердження того, що сторони договір уклали. У тих же випадках, коли в господарському договорі ціна не була погоджена, в юридичній літературі пропонується йти шляхом переважного застосування до господарських договорів більш ліберальних положень Цивільного кодексу⁸.

Разом з тим можливі проблемні ситуації із застосуванням диспозитивного правила ч. 4 ст. 632 ЦК України до договорів про надання послуг. Так, ринок певних видів послуг (консультаційних, маркетингових, взаємоз'єднання телекомунікаційних систем, сурогатного материнства тощо) знаходиться в стадії свого становлення, тому ситуація щодо можливості порівняння цін на аналогічні послуги не завжди є можливою. Більше того ринок багатьох видів послуг схильний до цінових коливань, що значно ускладнює завдання застосування цього диспозитивного правила.

Доцільно зазначити, що хоча й законодавець в ЦК України не передбачив ніяких обмежень щодо таких коливань ціни договору в залежності від ринкових цін або цін, що застосовуються виконавцем послуг в аналогічних правовідносинах, однак положення податкового законодавства опосередковано впливають на формування умови про ціну в цивільно-правових договорах. Так, учасники договірних відносин з надання послуг виступають одночасно як платники податків, а тому змушені рахуватися з тими наслідками, до яких можуть призвести значні коливання рівня цін, що застосовуються ними протягом нетривалого періоду часу до аналогічних видів послуг. У такому опосередкованому впливі норм податкового законодавства на формування умови про ціну в договорах з надання послуг прослідковується вплив відомої ще римському праву умови справедливої ціни («pretium justum»)⁹.

Крім того слід зазначити, що деякі діючі правила про надання окремих видів послуг передбачають строки, протягом яких послуга після її надання має бути оплачена. Так, у п. 19 Правил надання населенню послуг з газопостачання передбачено, що строк оплати не може перевищувати 10 днів з моменту виставлення споживачу рахунку, якщо інше не передбачено договором. Тобто навіть якщо строки визначені правовими актами, вони є договірною умовою з усіма витікаючими звідси наслідками. Зміна цих строків можлива виключно за погодженням сторін, але аж ніяк не шляхом прийняття правового акта.

Розмір плати в переважній більшості випадків визначається сторонами самостійно. Особливістю оплати за деяких договорами про надання послуг є встановлення тарифів на послуги. В цьому випадку встановлюється граничний тариф оплати послуги, який не може бути перевищений, проте дозволяється відступати від нього в бік зменшення тарифу. Так, у випадках, встановлених Законом України «Про ціни та ціноутворення» від 21 червня 2012 р. в договірних відносинах застосовуються ціни (тарифи, ставки тощо), які встановлюються або регулюються уповноваженими на те органами державної влади або місцевого самоврядування. Ціни, які встановлюються відповідними органами, називають ще «фіксованими», тобто вони визначаються, як правило, у твердій грошовій сумі. Регульовані ціни можуть визначатися шляхом встановлення або граничного рівня ціни, або коефіцієнта до ціни, або рівня рентабельності¹⁰.

Ситуація із встановленням ціни у сфері комунальних послуг на сьогодні складається таким чином, що велика кількість таких послуг надається згідно тарифу, який встановлюється органами місцевого самоврядування. Позитивним і таким, що відповідає принципам договірного регулювання відносин у сфері комунальних послуг є те, що на сьогодні тарифи на послуги з утримання будинків та прибудинкових територій (комунальні послуги) повинні розраховуватися згідно з механізмом формування відповідних тарифів, який визначений в Порядку формування тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій. Розмір (тариф) повинен встановлюватися окремо на кожен вид послуги, що відноситься до комунальних і обов'язково враховувати рівень благоустроєності будинку та прибудинкової території. Тариф обчислюється, виходячи із собівартості послуги і необхідного прибутку, з урахуванням якості послуги, кон'юнктури ринку¹¹.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» залежно від порядку затвердження цін/тарифів на житлово-комунальні послуги вони поділяються на три групи: перша група – житлово-комунальні послуги, ціни/тарифи на які затверджують спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади; друга група – житлово-комунальні послуги, ціни/тарифи на які затверджують органи місцевого самоврядування для надання на відповідній території; третя група – житлово-комунальні послуги, ціни/тарифи на які визначаються виключно за договором (домовленістю сторін)¹². Тобто, в договірних відносинах з надання послуг можуть використовуватися договірні, фіксовані або регульовані ціни.

Суперечливим видається підхід законодавця в ЦК України до питання про валюту грошового зобов'язання. У Постанові Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» від 17 грудня 2013 р. зазначається, що грошовим зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана оплатити поставлену продукцію, виконану роботу чи надану послугу в грошах, а друга сторона вправі вимагати від першої відповідної оплати, тобто в якому передбачено передачу грошей як предмета договору або сплату їх як ціни договору¹³. Виходячи зі змісту ст. 99 Конституції України єдиною грошовою одиницею на території України є гривня. Продовження цього підходу спостерігається в ст. 192 ЦК України, в якій законним платіжним засобом України визначено гривню. Виходячи зі змісту ч. 1 ст. 533 ЦК України виконання грошових зобов'язань на території держави повинно здійснюватися в гривнях.

В ЦК України допускається вираження грошового зобов'язання в іноземній валюті, але його виконання відповідно до чинного законодавства здійснюється у валюті України (ч. 2 ст. 533). Іноземна валюта, як зазначав Л. А. Лунц, не є нормальним знаряддям обороту країни, грошові зобов'язання, що виражені в

іноземній валюті, ніде не заохочуються законодавцями, а тому, за загальним правилом, що панує в західно-європейському праві, боржнику надається можливість замість іноземної валюти здійснити платіж грошовими знаками, що перебувають в обігу в місці платежу¹⁴. Отже, визнання гривні єдиним законним платіжним засобом надає змогу дійти висновку, що замовник вправі виконати взяті на себе зобов'язання із оплати наданих послуг у гривнях незалежно від небажання виконавця прийняти такий платіж.

За складними видами послуг, тобто тими, які є багатоелементними та багатоступінчаними, поширеною є практика фіксації умови про ціну у вигляді твердого або приблизного кошторису (за аналогією визначення ціни в договорах підяду – ст. 844 ЦК). Така практика виправдовує себе, оскільки дозволяє достатньо жорстко прив'язувати витрати та винагороду до конкретних дій, здійснюваних виконавцем. Як наслідок, такий спосіб визначення ціни договору про надання послуг дозволяє зменшити кількість існуючих між контрагентами спорів.

Загалом існують декілька підходів щодо визначення ціни за договорами про надання послуг. За одним з них виконавець фіксує кожну годину витраченого ним часу на надання відповідної послуги, після чого ставить вимогу замовникові (рахунок) із зазначенням кількості та специфікації послуг, наданих замовникові. Як видається такий спосіб визначення ціни відповідає приблизному кошторису. Другий підхід пов'язаний із фіксацією «твердої ціни» (або ж за аналогією із ст. 844 ЦК – твердого кошторису), оскільки сторони закріплюють в договорі загальну фіксовану суму витрат та винагороди. Третій підхід іменується в юридичній літературі як «умовна винагорода», оскільки винагорода виплачується виконавцеві лише за умови досягнення певного позитивного для замовника результату¹⁵. Разом з вищенаведеними підходами не слід виключати можливість визначення ціни за договорами про надання послуг за допомогою так званого «змішаного» підходу, за яким можуть застосовуватись вищенаведені способи визначення ціни у будь-яких їх комбінаціях.

Водночас слід наголосити, що відображений вище диспозитивний підхід до визначення ціни за договорами про надання послуг не повинен суперечити відображеним в ст. 3 ЦК України основоположним принципам цивільного законодавства. Так, в судовій практиці непоодинокими є випадки невизнання судовими органами розміру винагороди виконавця, коли така винагорода значно перевищувала суму позовних вимог замовника послуг. Так, постановою Верховного Суду України від 3 лютого 2004 р. у справі № 36/207 скасовано рішення судів першої та апеляційної інстанції, які, задовольняючи позов щодо стягнення судових витрат на оплату послуг адвоката, не звернули увагу, що такі витрати значно перевищують суму позову, та не з'ясували, наскільки подібні витрати є обґрунтованими¹⁶. Включити до складу витрат суми податків, що сплачені виконавцем за отримання доходу у вигляді гонорару. В наведеній справі рішенням господарського суду було відхилено позовні вимоги виконавця про включення до складу витрат суми податків, що сплачені виконавцем за отримання доходу у вигляді гонорару¹⁷. Як видається, наведена позиція суду є цілком аргументованою, адже виконання правового обов'язку про сплату податків особи мають виконувати персонально та не намагатись компенсувати такі витрати за рахунок інших суб'єктів.

¹ Гриняк А. Б. Особливості правового регулювання відносин за договорами підяду: монографія / Відп. ред. В. В. Луць / А. Б. Гриняк. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – С. 102.

² Махінчук В. М. Теоретичні засади приватноправового регулювання підприємницьких відносин: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03 / В. М. Махінчук. – К., 2014. – С. 19.

³ Ярошевська Г. М. Договір про надання юридичних послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Г. М. Ярошевська. – К., 2014. – С. 12.

⁴ Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Видання четверте, перероблене та доповнене. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 829.

⁵ Руженцева Є. Про воно / Є. Руженцева // Український юрист. – 2005. – № 10. – С. 46–47.

⁶ Кононенко В. П. Особливості формування системи безоплатної правової допомоги у Великій Британії, США та Ізраїлі / В. П. Кононенко // Адвокат. – 2007. – № 3. – С. 30.

⁷ Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія / О. А. Беляневич. – Юрінком Інтер, 2006. – С. 216.

⁸ Проблемні питання у застосуванні Цивільного та Господарського кодексів України / За ред. А. Г. Яреми, В. Г. Ротаня. – К.: Реферат, 2005. – С. 38.

⁹ Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Видання четверте, перероблене та доповнене. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 622.

¹⁰ Шаблова Е. Г. Гражданско-правовое регулирование отношений возмездного оказания услуг: дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.03 / Е. Г. Шаблова. – Екатеринбург, 2003. – С. 273.

¹¹ Мірзоян А. А. Окремі питання визначення умов договорів про надання послуг / А. А. Мірзоян // Південноукраїнський правничий часопис. – 2007. – № 4. – С. 168.

¹² Гейнц Р. М. Цивільно-правове регулювання відносин за договором про надання комунальних послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Р. М. Гейнц. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 124–125.

¹³ Постанова Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» від 17.12.2013 р. // Система інформаційно-правового забезпечення «Ліга – Еліт»: [Електронний ресурс] / ТОВ «Ліга-Закон».

¹⁴ Лунц Л. А. Деньги и денежные обязательства в гражданском праве / Л. А. Лунц. – М.: Статут, 1999. – С. 134.

¹⁵ Богославець В. М. Договори про надання правових послуг: монографія / В. М. Богославець. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. – С. 10.

¹⁶ Волков А. Сколько «стоит» адвокат? / А. Волков // Юридическая практика. – 2006. – № 1–2. – С. 4.

¹⁷ Там само. – С. 5.

Резюме

Федорченко Н. В. Ціна як звичайна умова договору про надання послуг.

Статтю присвячено питанню формування ціни в договорах про надання послуг. Акцентується увага на необхідності віднесення ціни до звичайних, а не істотних умов договору про надання послуг. Досліджуються питання можливості оплати наданих послуг у гривнях незалежно від небажання виконавця прийняти такий платіж.

Ключові слова: договір про надання послуг, оплата наданих послуг, ціна договору, істотні умови договору, фіксована ціна, регульована ціна, валюта грошового зобов'язання.

Резюме

Федорченко Н. В. Цена как обычное условие договора о предоставлении услуг.

Статья посвящена вопросу формирования цены в договорах о предоставлении услуг. Акцентируется внимание на необходимости отнесения цены к обычным, а не существенным условиям договора о предоставлении услуг. Исследуются вопросы возможности оплаты оказанных услуг в гривнях независимо от нежелания исполнителя принять такой платеж.

Ключевые слова: договор о предоставлении услуг, оплата оказанных услуг, цена договора, существенные условия договора, фиксированная цена, регулируемая цена, валюта денежного обязательства.

Summary

Fedorchenko N. Price as normal conditions of service contracts.

This article is devoted to the issue of pricing in the service contract. Attention is focused on the need for referring to conventional, non-material terms of the service contract. We investigate the possibility of payment of services rendered in UAH regardless of the reluctance to accept such payment performer.

Key words: service agreement, payment of services rendered, the contract price, the essential terms of the contract, negotiated price, fixed price, price adjustment, the currency of the liability.

Отримано 20.06.2014

УДК 349.6

С. М. ШЕРШУН

Сергій Миколайович Шершун, кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ВПЛИВІВ НА СТАН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У юридичній літературі питання правового регулювання формування критеріїв та показників оцінки стану навколишнього середовища не отримали належного висвітлення. Лише у контексті розгляду окремих еколого-правових питань порушуються ті чи інші аспекти застосування екологічних нормативів. Між тим склад критеріїв оцінки стану довкілля не обмежується застосуванням лише цих нормативів. Враховуючи, що ці критерії та пов'язані з ними показники визначають міру дозволеного або недозволеного тиску техногенної та іншої діяльності на середовище перебування людини, природні об'єкти, стан яких позначається на екологічних умовах життєдіяльності людства, існує необхідність виконати комплексний аналіз законодавчого забезпечення їх застосування в Україні.

Одразу зазначимо, що формування оціночних показників у даній сфері здійснюється не стихійно, а на основі висновків науки, рекомендацій практики, які трансформуються у правові норми, що визначають загальні вимоги до їх складу та змісту. У даний час для оцінки стану довкілля використовується широкий спектр показників та їх комбінацій. Це можуть бути нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у довкіллі (далі – ГДК), нормативи викидів (скидів) забруднюючих речовин, ліміти використання природних ресурсів, квоти на видобуток корисних копалин, індикатори стану екологічної безпеки (навколишнього середовища), критерії екологічного ризику, класи небезпеки виробництва, показники зміни стану навколишнього середовища, показники ємності навколишнього середовища, класифікації надзвичайних ситуацій, прогнозні показники, розрахункові показники, коефіцієнти антропогенних викидів та абсорбції парникових газів та інші оціночні показники. Цей перелік є далеко не повним, оскільки важко перерахувати усі спеціальні показники, які використовуються у різних секторах економіки при здійсненні видів діяльності, що чинять вплив на довкілля. За такої багатоманітності оціночних показників у даній сфері само собою розуміється застосування щодо них класифікацій за їх призначенням та способами визначення. Зокрема, вони можуть бути поділені на: загальні та спеціальні; звичайні й ситуаційні; якісні та кількісні; розрахункові і нормативні (таксові); інтегральні (комплексні) та диференційні; динамічні та статичні. Також за